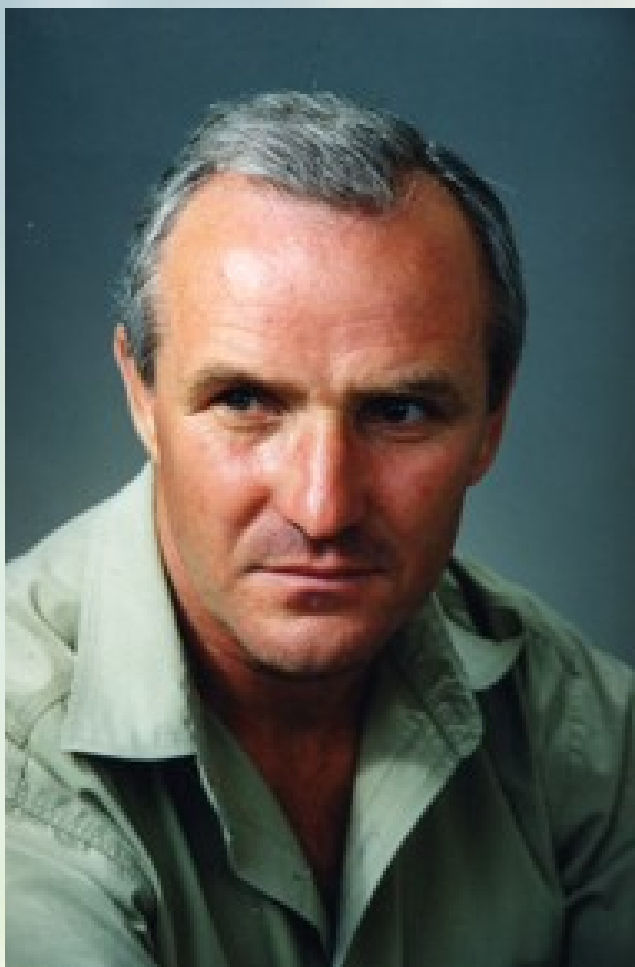

Департамент культури, туризму, національностей та релігій
Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад "Запорізька обласна бібліотека
для дітей "Юний читач" Запорізької обласної ради

Заповідне Запоріжжя *Костянтина Сушка*

**До 75-річчя від дня народження
відомого запорізького письменника,
журналіста та краєзнавця**

Інформаційно-методичний матеріал

Запоріжжя

2021

Заповідне Запоріжжя Костянтина Сушка : До 75-річчя від дня народження відомого запорізького письменника, журналіста та краєзнавця / Інформаційно-методичний матеріал / Укладач О. Д. Булатня. – Запорізька обласна бібліотека для дітей "Юний читач". – Запоріжжя, 2021. – 16 с.

Інформаційно-методичний матеріал знайомить з біографією та літературною творчістю запорізького письменника, публіциста і журналіста, лауреата премії імені І.Франка Костянтина Сушка. У виданні містяться також сценарії за книгами К. Сушка, рекомендації щодо популяризації його творів та бібліографія.

Розрахований на бібліотечних фахівців та широке коло читачів.

Укладач

Ольга БУЛАТНЯ

Редагування
та комп'ютерна верстка

Людмила ВЕСЕЛОВА

Відповідальний за випуск

Лариса ДАНИЛОВА

Цього року святкуємо 75-річчя добре знаного у Запорізькому краї та й далеко поза його межами талановитого письменника, журналіста, краєзнавця, члена Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України Костянтина Івановича Сушка.

Народився Костянтин Іванович 5 жовтня 1946 року в селі Бабіне, що на Херсонщині, у селянській родині. 1962 року переїхав до Запоріжжя, де і закінчив середню школу. Трудовий шлях розпочинав на запорізьких підприємствах: працював теслею, токарем, формувальником. З 1965-го по 1968 роки служив у війську. Демобілізувавшись, працював слюсарем-складальником на заводі "Комунар", закінчив філологічний факультет Запорізького державного педагогічного інституту.

З 1972 року Костянтин Сушко почав займатись журналістською діяльністю, присвятивши їй в цілому майже 30 років свого життя. Працював кореспондентом та завідувачем відділу обласної молодіжної газети "Комсомолец Запоріжжя", редактором заводської багатотиражної газети "Днепростроевец". 1989 року започаткував першу в області профспілкову газету "Выбор", ставши її головним редактором. 1992 року перейшов працювати до редакції газети "Запорозька Січ", спочатку 1-м заступником головного редактора, а згодом – головним редактором видання. З кінця 90-х років минулого століття вирішив повністю присвятити себе творчій діяльності, видавши з

1999-го по 2005 роки сім своїх книжок. У березні 2005 року прийняв пропозицію очолити Національний заповідник "Хортиця", пропрацювавши на посаді генерального директора по жовтень 2007-го. Цього ж 2007 року Костянтин Іванович розпочав власним коштом створювати у рідному с. Бабіне мінізаповідник "Світло Оріяни", який було відкрито у 2013 році як історико-ландшафтний музей під відкритим небом, на території якого розташована

музей-садиба з експонатами.

Філолог за освітою та журналіст за професією, К. Сушко написав загалом близько трьох десятків публіцистичних та художніх книг, серед яких збірки нарисів, оповідань та новел, романи, замальовки та оповідання про тварин, історико-публіцистичні розвідки. Крім того, він багато друкувався в запорізьких та всеукраїнських газетах: "Червоний промінь", "Комсомолец Запоріжжя", "Запорізька правда", "Запорозька Січ", "Молодь України", "Слово Просвіти", "Літературна Україна", "Українська літературна газета", в часописі "Хортиця" та інших виданнях.

Головні напрями журналістської та літературної діяльності Костянтина Сушка – природа та історія. Особливе місце в його житті займає острів Хортиця. Костянтин Іванович доклав чимало зусиль для збереження та популяризації заповідного острова. Протягом всього життя він досліджує та докладає зусиль для збереження рослинного та тваринного світу Хортиці, бореться за те, щоб її плавні стали зоною абсолютної

заповідності. Дванадцять з написаних ним книг – про острів Хортиця, який він вважає своєю долею і головним покликанням життя. Серед них: "По Хортиці" (1989), "Наодинці з Хортицею" (1996, 2004), "Хортиця відкриває таємниці" (1999), "Острів Хортиця" (2001), "Я вибираю Хортицю" (2004), "Стежка на Хортиці" (2004), "Зелений Мій Дім" (2008), "Бентежна Хортиця»" (2009), "Хортиця. Острів святилищ" (2013), "Заворожений острів" (2016), "Людина й острів. Хортиця – над усе!" (2018), "Звідкіль на Хортиці дуби?" (2020).

Перу Костянтина Сушка належать також збірки художніх оповідань "Дев'ять молитов у серпні", "Двоє серед тиші"; романи "Інспектор Хорс", "Ойкумена"; книги-дослідження "Князь Дмитро Вишневецький та інше", "Віщий степ", "Тіні забутих міст"; літературознавче видання "трансМІСІЯ СЛОВА" та інші твори.

Костянтин Сушко – лауреат Міжнародної премії імені Івана Франка 2004 року у номінації "За кращу публікацію у друкованих засобах масової інформації", яку отримав за свої публікації в газеті "Субота плюс".

Має Костянтин Іванович і інші нагороди, серед яких – звання "Золоте перо" за 1976 і 1979 роки (Спілка журналістів); медаль Національної спілки письменників України "Почесна відзнака", почесна Грамота Верховної Ради України за заслуги перед українським народом; медаль "За розвиток Запорізького краю".

Бібліотекам для дітей області варто приділити увагу популяризації творчості письменника, як знавця історії та природних багатств Запорізького краю. Не мають залишатись поза увагою і його художні оповідання та романи. З цією метою в бібліотеках можуть бути організовані: виставка-знайомство "Сучасник, який оспівав наш край", виставка-репортаж "Лаври і терни Костянтина Сушка", виставка-застереження "Людина і острів" (за творами К. Сушка про Хортицю), виставка однієї книги «Скіфи – воїни степів» (за книгою "Ойкумена"), зустріч-інтерв'ю "Людина, письменник, борець", краєзнавчий альбом "Подвижник Хортиці", вечір-портрет "Співець самобутньої краси рідного краю", літературно-історичний круїз "Людина в просторі степу" (за книгою "Віщий степ"), дискусійний стіл "Князь Дмитро Вишневецький: правда та міфи" (за книгою "Князь Дмитро Вишневецький та інше"), бібліокешинг "Скарби Запорізького краю" (за книгою "Тени забытых городов"), година цікавої книги "На нашій, на своїй землі" (за цією ж книгою), еколого-пізнавальна подорож "Цей безмежний прекрасний світ Хортиці", огляд-репортаж "Оповитий легендами острів", літературно-краєзнавчий вояж "Наша духовна святиня", бібліопікнік "Пройди по стежці до святилищ Хортиці", гра-подорож "Стежками Хортиці", екологічна стежина "На охороні Хортицьких небес" (за творами К. Сушка про Хортицю);

книго-фото-виставка "Незвичайний світ тварин" (за творами К. Сушка про тварин).

Пропонуємо вашій увазі більш детальні розробки деяких заходів.

Виставка-знайомство "Сучасник, який оспівав наш край"

Епіграф:

Я не бував за дальніми морями,
Чужих доріг ніколи не топтав –
В своїм краю під буйними вітрами
Щасливим я і вільним виростав.

Мене ліси здоров'ям напували,
Коли бродив у їхній гущині,
Мені поля задумливо шептали
Свої ніким не співані пісні.

Чужих країв ніколи я не бачив,
Принад не знаю їхніх і окрас,
Та вірю серцем щирим і гарячим:
Нема землі такої, як у нас.

(Василь Симоненко)

Виставка може мати такі розділи:

1. "Ти знову кличеш, Хортице, мене"
2. "А степ все світиться курганами й не дозволяє забуття"
3. "Великі звірі і малі – усі прийшли в цей світ, щоб жити" (твори К. Сушка про тварин)
4. "Найперше – музика у слові" (художні та літературознавчі видання).

Вечір-портрет "Співець самобутньої краси рідного краю"

Орієнтовний сценарій

До заходу варто організувати книжкову виставку, присвячену творчості письменника.

Перший ведучий: П'ятого жовтня 2021 року виповнюється 75 років від дня народження відомого запорізького письменника, журналіста і краєзнавця Костянтина Івановича Сушка. І хоча народився він на Херсонщині, у с. Бабіне, та вже майже 50 років проживає у Запоріжжі, став краєзнавцем та справжнім патріотом нашого краю.

Починав свій трудовий шлях Костянтин Іванович простим робітником, та згодом, закінчивши філологічний факультет Запорізького державного педагогічного інституту, став журналістом. Майже 30 років працював у запорізьких газетах "Комсомолец Запоріжжя", "Днепростроевец", "Выбор", "Запорозька Січ". Головними темами його публікацій були природа та історія. Паралельно з журналістською діяльністю Костянтин Сушко починає писати літературні твори, яких на цей час вже вийшло понад три десятки.

Багато доріг та стежок пройшов у своєму житті Костянтин Іванович Сушко. Тож пропонуємо разом з ним помандрувати його улюбленими стежками.

Перша стежка – природознавча

Другий ведучий: Перша стежка у Запоріжжі для маленького Костика розпочалася на о. Хортиця, куди у 7-річному віці він приїхав в гості до родичів. З 1962 року став проживати тут постійно, закінчив школу № 43, яка теж розташовувалась на острові. З кожним днем йому "...Хортиця ставала все ближчою. Через свої верби, озера, через зарості ожини, мовчання гранітних брил". Вона була для нього не просто островом на Дніпрі, а "...чимось особливим, ні на що не схожим, величним і високим". "На острові я ніколи не почувався ні самотнім, ні слабким," – пише письменник у книзі "Я вибираю Хортицю". З тих пір Хортиця стала його духовним прихистком, долею та головним покликанням життя. Тож не дивно, що Костянтин Сушко став ініціатором руху за збереження найціннішої частини Хортиці – плавнів, тобто заплавного лісу, помережаного озерами, протоками, ериками та затоками. У середині 80-х років минулого століття над ними нависла загроза знищення через можливість спорудження там мостових переходів. Костянтин Іванович організував Комітет захисту Хортиці, з'явилося багато публікацій у пресі, і на захист плавнів стала вся Україна. Проблему вдалося вирішити, міст почали споруджувати в центральній частині острова, а плавні Хортиці дістали статус зони абсолютної заповідності.

Перший ведучий: Протягом трьох десятиліть Костянтин Іванович самостійно вивчав, охороняв та пропагував неповторний світ Хортиці. Він обійшов весь острів до найпотаємніших куточків, знав про нього все і відчував, як живу істоту. Чимало зусиль для збереження та популяризації заповідного острова доклав Сушко, будучи вже у статусі генерального директора Національного заповідника "Хортиця", а обіймав він цю посаду два з половиною роки: з березня 2005-го по жовтень 2007 року. З перших днів свого директорства взявся зміцнювати позиції плавнів, бо там процвітало браконьєрство. Організував цілодобове перебування у хортицьких плавнях спеціальної охорони, завдяки чому з браконьєрством було покінчено.

Другий ведучий: Саме Костянтин Іванович домігся оформлення Державного акту на право постійного користування землею Хортиці та прилеглих до неї островів. За цей же час на Хортиці були збудовані просто неба меморіально-туристичні об'єкти "Скіфський стан" і "Протовче", відкритий меморіально-туристичний маршрут "Тарасова Стежка" на честь

перебування 1843 року на острові

Скіфський стан

Т. Г. Шевченка. Вони і нині користуються великою популярністю серед відвідувачів заповідника. На хортицьких просторах з'явилися гранітні стели з віршами відомих

поетів. На одній з них ми можемо прочитати слова "Молитви за Хортицю", яку написав сам Костянтин Сушко:

"Хортице! Велична, ніжна, сонцелика... У всеосяжному морі земного буття Господь виокремив тебе, благословенну, незнищеним материком Людяності, Злагоди, Добра і Добробуту! Всевишній залюблено удостоїв тебе життєдайними струменями, якими щедро, невпинно і нестримно наснажуєш ти довкілля, не відаючи і не визнаючи ні часу, ні відстані – на тисячі тисяч літ, на тисячі тисяч верст. Вічна, благородна, сонцесяйна! Ти – серце України, неоціненна перлина планети. Хортице! Рідна, довірлива і незлостива... Стоймо уклінно перед тобою ми, захисники твої..."

Перший ведучий: Дванадцять з написаних Костянтином Сушком творів присвячені улюбленому острову. Це книги: "Наодинці з Хортицею", "По Хортиці", "Хортиця відкриває таємниці", "Острів Хортиця", "Я вибираю Хортицю", "Стежка на Хортиці", "Зелений Мій Дім", "Бентежна Хортиця", "Хортиця. Острів святилищ", "Заворожений острів", "Людина й острів. Хортиця – над усе!", "Звідкіль на Хортиці дуби?". З цих книг ви дізнаєтесь про історію славетного острова на Дніпрі, познайомитеся з його рослинним і тваринним світом, побачите численні фотографії, які зробив сам автор. І, сподіваємося, полюбите Хортицю так, як її любить Костянтин Сушко, а для нього вона не просто шматок суші, оточений водою, а унікальне місце, з неповторною аурою, яке має величезний вплив не лише на сусіднє довкілля, а й на увесь Запорізький край, та й на всю Україну. У своїх творах письменник пише про острів так: "Хортиця здатна заспокоїти, пожаліти, навіть зцілити". "Перебування на Хортиці щоразу ставало для мене святом. Я блукав плавнями, виходив на степове прибережжя і ніколи на острові не нудьгував. Там згладжувались зморшки моїх гірких міських вражень, там я відновлював душевну рівновагу, набирався сил". Тож бажаємо й вам відчутти Хортицю так, як відчуває її Костянтин Сушко та намагатись зберегти її неповторний світ для майбутніх поколінь.

Другий ведучий: Але не тільки Хортиці присвячує свої книги про природу Костянтин Сушко. У 1981 році у співавторстві з Геннадієм Літневським була написана книга "Заповедное Запорожье", яка розповідає про заповідники, заказники і просто цікаві пам'ятки природи нашого краю. Наступна книга "В степи заповедной", яка вийшла у 1988 року, стала унікальним виданням, про що говорить той факт, що її тираж у 30 тисяч примірників розійшовся протягом десяти місяців. Україна тоді отримала першу узагальнюючу книгу про свій степ. Власним коштом, за рахунок трьох своїх відпусток, Костянтин Іванович об'їхав усі заповідні степові осередки України – Хомутовський степ, Асканію-Нову, Станично-Луганський заповідник, Стрільцівський та Пovalьський степи, Кам'яні Могили, Михайлівську цілину і написав натхненну книгу – своєрідну поему про Степ. Поему, як сповідь людини перед природою, бо саме "ставлення до природи є абсолютно безпомилковим індикатором людської сутності, а відтак – вартості", – вважає письменник.

А ми з вами переходимо на іншу улюблену стежку Костянтина Івановича Сушка.

Друга стежка – зоологічна

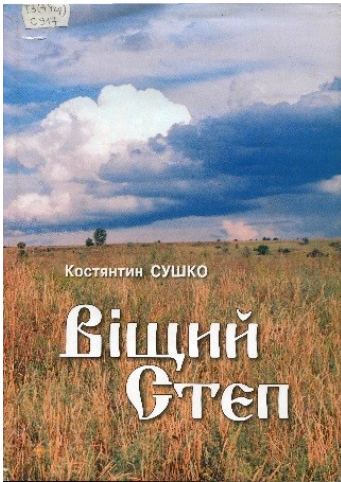
Перший ведучий: Одного разу Костянтина Івановича запитали: "А чому ви пишете тільки про тварин? Невже люди не варті вашої уваги?", – на що він відповів: "Звичайно ж, варті, навіть дуже. Але я розповідаю про тих, хто, як сказав Бернгард Гржимек, має не менше права жити на Землі, ніж ми, люди". Перша збірка оповідань письменника про тварин під назвою "Поздня троп" вийшла у 1989 році. Це була яскрава розповідь про життя диких тварин, їхні звички, середовище проживання. 2002 року виходить друком нова збірка його оповідань під назвою "Двоє серед тиші". Ця збірка – проникнення у світ, де живуть тварини. Цікава історія її народження. Збираючи матеріал для книжки про острів Хортиця, письменник часто подовгу просиджував у плавнях у засідці, спостерігаючи через приціл фоторушниці за тваринами і птахами. Інколи, щоб зробити вдалий знімок, доводилося сидіти непорушно по кілька годин. До речі, у цій та в інших книгах Костянтина Сушка ви зможете переглянути ці чудові фото. Так от, в результаті цих багатогодинних спостережень і народилась ця книга. "Там, у вільному середовищі, де брати наші менші не помічали моєї присутності, я стільки побачив, дізнався, що не міг тримати усього в собі. Із захопленням написав цикл оповідань, героями яких стали дикі кабани, лосі, козуля, лисиці, очеретянка, сова, навіть їжак, заєць і ящірка", – так розповідає про створення книги сам автор. Часто у оповіданнях розповідь ведеться від імені головного героя – тварини, і тому читач сприймає тварин як розумних істот, із їхніми думками та переживаннями. Вражають історії про собаку Бурана, якого покинув хазяїн; черепаху, якій людина завадила відкласти яйця; лося, вимушеного рятуватися від людських переслідувань. Книга викликає співчуття до наших менших братів, бажання піклуватися про них.

Другий ведучий: Але письменник не обмежився невеликими оповіданнями про життя тварин. Трохи пізніше, 2010 року, Костянтин Сушко написав цілий роман під назвою "Інспектор Хорс", взявши за головного героя собаку. Визначаючи жанр роману, автор назвав його ідеологічним детективом. "Ідея створити щось велике (за обсягом), у центрі чого була б вільна тварина, не полишала мене. Я переконаний: свого часу людство у своєму розвитку повернуло не туди, внаслідок чого воно віддаляється від світу живої природи, і це може призвести до загибелі цивілізації. Дізнавшись чимало про диких тварин, ми перейнялися поведінкою звірів і птахів, майже нічого не відаючи про їхню сутність, отож своїм "Інспектором" я спробував бодай наблизитися до тої сутності", – зазначає письменник. У центрі роману – собака, якого звать Хорс, і разом з господарем він охороняє Острів. На цьому шматочку суші, оточеному з усіх боків водою, розгортається одвічна боротьба добра зі злом, і у ній найшляхетнішим виявляється звичайний собака. Іноді він стає на один рівень з персонажами-людьми. Сюжет розгортається через авторську розповідь, яка переривається монологами собаки – інспектора Хорса. Дружба людини і собаки, відданість пса людині, ми впевнені, наповнить серця читачів цього роману світлом добра та любові. А ми ж поспішаємо далі, ще на одну стежку, якою часто ходив Костянтин Сушко.

Третя стежка – історико-археологічна

Перший ведучий: Ще одне захоплення Костянтина Івановича – історія рідного краю. Він добре знайомий з багатьма відомими істориками, археологами та краєзнавцями як нашої області, так і всієї України, йому також часто доводилося бувати в археологічних експедиціях. Враження від цих поїздок виливались у нариси, які він публікував у запорізькій газеті "Субота плюс" під рубрикою "Краєзнавчий розшук", а 2003 року з'явилась книга "Тени забытых городов", до якої й увійшли ці нариси. Хто залишив декілька тисяч унікальних стародавніх наскельних зображень-петрогліфів на плитах Кам'яної Могили під Мелітополем? Чому в наших степах багато курганів та кам'яних баб? Чи був наш край хоч коли-небудь "Диким полем", чи тут постійно проживали якісь народи? Чи жили колись на берегах Дніпра жінки-воїни – амазонки? Куди поділися дикі коні – тарпани, яких не змогли приручити люди? На всі ці питання ви знайдете відповіді у цій захоплюючій збірці. Книга розповідає й про інші цікаві факти з історії півдня України. В ній ви знайдете також кілька біографічних нарисів, присвячених відомим краєзнавцям, з якими пощастило спілкуватись автору книги – І. П. Грязнову, М. О. Алексеєву, О. В. Бодянському, В. Г. Фоменку.

Другий ведучий: Через рік, у 2004 р., виходить з друку історико-публіцистична розвідка Костянтина Сушка "Віщий степ". Книга розкішно оформлена, з великою кількістю малюнків, чорно-білих і кольорових фотографій. На перший погляд, це – хроніка археологічних досліджень південноукраїнського степу, в яких автор брав участь упродовж 1975-2000 років. Але так лише здається. Адже вперше книжка про археологічні дослідження була написана не в стилі сухих наукових звітів, а у формі живої та яскравої розповіді. Це своєрідна галерея людських характерів і доль. А філософські роздуми автора про історію і культуру, археологію і мораль на

тлі Степу наближають нас не лише до далекого минулого, а й до прогнозування його майбутньої долі. Доктор історичних наук Віталій Отрощенко так сказав про цю книгу: "Віщий Степ" по праву можна вважати унікальною книжкою вже через те, що вперше, з подання письменника-журналіста, я побачив археологію в контексті життя всього суспільства. Радісно відчувати, що наш український Степ став на лише тлом для розповіді, подекуди він виступає у статусі головного героя! А ще у книжці представлена рекордна кількість фотознімків різних курганів".

Перший ведучий: А у 2009 р. Костянтин Сушко видав свою історичну книгу-дослідження "Князь Дмитро Вишневецький та інше". Дмитра Вишневецького з підручників історії ми знаємо як гетьмана, засновника Хортицької Січі, а ще як легендарного Байду з українських дум. Але чи був він справді ватажком, а потім гетьманом козаків? Чи існувала Хортицька Січ на острові Байда, чи це лише міф? Легендарний козак Байда та князь Дмитро Вишневецький – це одна особа, чи дві різні людини? Відповіді на ці запитання ви знайдете саме в цій книзі.

Проте, слід зазначити, що Костянтин Іванович Сушко пише не тільки публіцистичні твори, а й майстерно володіє художнім словом. Тож зараз звертаємо з вами ще на одну улюблену стежку автора – літературну.

Четверта стежка – літературна

Другий ведучий: Задум збірки художніх новел-оповідань "Дев'ять молитов у серпні" виник у письменника понад тридцять літ тому, але з'явилася вона лише у 2007 році. У книзі – дев'ять новел, і вони внутрішньо між собою пов'язані. Кожній новелі передуює молитва, яка відповідає змісту новели. І звернені ці молитви до світу ясного, до нашої землі і нашого роду, пам'яті і долі людської, до щирості, чуйності і гідності, до рідного слова. Вони наскільки проникливі, що їх дійсно хочеться промовляти, як молитви. Ось, наприклад, молитва про слово:

"Слово наше рідне, єдине й незамінне! Чисте, як роса, ясне, як сонце, високе, як небо, дзвінке, як радість, глибоке, як вічність, дорогоцінне, як життя, лагідне, як спокій. Ти – відлуння наших степів і лісів, наших двох морів солоних і безлічі солодких рік; наших пагорбів і урочищ. Слово роду непоборного, слово пам'яті незрадливої. Зрадити тебе – зречтисся самого себе. Мово наша солов'їна! Будь знаною і жаданою, шанованою і коханою, плекайся і розкошуй на віки вічні!"

Про що ж самі новели? Вони – про широкий світ, у якому "так багато місця для всіх і для всього", про людські долі і болі, якими терзається наш народ. Дві новели розповідають про сільського хлопчика Костика, який виріс біля Дніпра і плавнів, і не уявляє себе без них. А цей світ скоро буде знищений, бо розіллється Каховське море.

А новелу "Електорат", якій передуює молитва про гідність, варто, мабуть, перечитувати всім перед кожними виборами. Тема іншої новели – добровільна відмова від рідної, української мови, але ж "...усі біди, як окремих людей, так і цілих народів, через нехтування, через зречення. Через зневажливе ставлення до своїх коренів". Ще одна – про дорогу додому, у рідне село, до батьківської хати через степ, "який розкошує шавлією, кураєм, жовтопіллям, хизується високим небом". І хоча важко зараз знайти незайманий степ, збережену балку і гай, "для повноцінного буття людини, потрібно зустрічати на своєму шляху осередки, де все залишається, як було колись". Тобто, головні теми цієї збірки, втім, як і інших книг К. Сушка – природа, історія, рід, пам'ять. А осягнути ці глибинні теми допомагає гарна та образна мова новел.

Перший ведучий: Тема роману письменника "Ойкумена" (вийшов друком у 2011 році) – похід перського царя Дарія I на Скіфію у 513 році до н. е. Автор зібрав усе, що відомо про цей похід, і здійснив спробу через художнє слово реконструювати причини, обставини і наслідки цього загарбницького нашествя на нашу землю та послідуєчої поразки перського війська. Вдумливо використовуючи історичні першоджерела та науковий матеріал, автор органічно поєднав їх із своїми гіпотезами, що надало романові достовірності, зробило його цікавим для всіх, хто не байдужий до нашого минулого. Написаний у формі монологів перського царя Дарія I та скіфського вождя Дантура, роман захоплює мужністю та винахідливістю скіфів, які захищали рідну землю. Автор проводить паралелі між сьогоденним днем і тими давніми часами.

В подіях далекого минулого вдумливі читачі знайдуть витoki наших сьогоднішніх успіхів та невдач.

Другий ведучий: Це далеко не всі стежки, якими можна пройти поряд з Костянтином Івановичем Сушком. Є, наприклад, **стежка літературознавча**, бо написав він дві цікаві книги про сучасний літературний процес: "трансМІСІЯ СЛОВА" та "Лови на Слові, або чи легко бути читачем". Є, навіть, **стежка політична**, бо його книга "Герої мутного часу" присвячена нашим керманичам за всі роки незалежності. Але довго ми тут затримуватися не будемо і повернемося на його улюблені стежки. Бо об'єднує ці стежки його любов до нашого чудового краю, бажання зберегти для нащадків його природу, відродити славу минулих днів. "Відродження України почнеться від власноруч посаженого дерева на власній землі, від самотньої грушідички край шляху, від балочки, схили якої заросли чебрецем", – впевнений письменник. Тож побажаємо йому цікавих творчих задумів та виходу нових книг, які знайдуть живий відгук у серцях численних читачів.

Гра-подорож "Стежками Хортиці" (за книгами К. І. Сушка про Хортицю)

Варто у залі, де проходить захід, розмістити вислів К. Сушка "Хортиця – найсвітліше, з чим пов'язала мене доля", який і стане девізом гри-подорожі.

Перед початком заходу учасників слід поділити на дві команди. По черзі команди відповідатимуть на запитання та отримуватимуть бали. Якщо одна з команд не може дати вірну відповідь, право відповіді передається іншій. Бажано, також, організувати виставку книг К. І. Сушка про Хортицю, в яких діти зможуть шукати відповіді на запитання ведучих.

Ведучий: Острів Хортиця – чарівна перлина Дніпрова! Унікальне місце, овіяне легендами і міфами різних епох. Тут піднімаються на земну поверхню граніти, вік яких перевищує 2,5 мільярди років, саме тут знаходяться стародавні храми-кромлехи і кургани. Це унікальна територія, де ви побачите всі види ландшафтів півдня України. Мальовничі скелі, мішані та соснові ліси, поля, луки, степи, озера, плавні – кожен тут знайде куточок природи на свій смак. На острові більше тисячі видів рослин, 104 з яких – ендеміки, тобто зустрічаються лише на цій території. Тваринний світ Хортиці не менш різноманітний: зайці, кабани, куниці, лисиці, ховрахи, білки, величезна кількість видів птахів. На острові така сильна енергетика, така гарна природа і так багато пам'яток історії, що кожен українець, прийшовши на Хортицю, відчує себе причетним до великого народу.

Легендарна Хортиця надихала багатьох письменників, та найбільше книг написав про неї наш земляк, письменник, журналіст та краєзнавець Костянтин Іванович Сушко. Це книги "Наодинці з Хортицею", "По Хортиці", "Хортиця відкриває таємниці", "Острів Хортиця", "Я вибираю Хортицю", "Стежка на Хортиці", "Зелений

Мій Дім", "Бентежна Хортиця", "Хортиця. Острів святилиць", "Заворожений острів", "Людина й острів. Хортиця – над усе!" , "Звідкіль на Хортиці дуби?" та інші. З них ви дізнаєтеся історію славетного острова, познайомитеся з його рослинним і тваринним світом. До речі, фото, які ви знайдете у книгах, зробив сам автор, який протягом багатьох років вивчав та охороняв унікальний світ Хортиці.

Демонструються уривки з документального фільму "Скарби Хортиці", знятого у 2006 році, де про Хортицю розповідає К. І. Сушко.

<https://m.youtube.com/watch?v=UEH15BIxsmU>

Ведучий: А зараз пропоную вам взяти участь у грі та спробувати знайти правильні відповіді, вибравши із запропонованих варіантів вірний. А допоможуть вам у цьому книги К. І. Сушка, представлені на нашій виставці. Впевнена, пройшовши всі етапи гри, ви дізнаєтесь більше цікавих фактів про нашу неповторну Хортицю.

Запитання для команд

1. Скільки кілометрів має острів Хортиця у довжину? А) **12**; Б) 15; В) 20;
(*Острів має довжину 12 км і ширину від 2,5 до 3 км. Книга "Острів Хортиця"*);
2. Як називається нижня частина о. Хортиця із озерами та затоками, за надання якій статусу абсолютної заповідності борювся К. Сушко? А) Луки; Б) **Плавні**; В) Бакаї; (*Книги "Я вибираю Хортицю", "Людина й Острів. Хортиця – над усе!"*);
3. Понад 20 рослин, які ростуть на Хортиці, занесені до Червоної книги України. Яка із названих рослин занесена в Червону книгу? А) Чебрець; Б) Водяний горіх; В) **Ковила**; (*Книга "Острів Хортиця"*);
4. Книга К. Сушка "Ойкумена" присвячена народу, який жив у наших степах у VII-III ст. до н. е. і зміг відстояти свою землю від навали перського царя Дарія I. У степу вони залишили багато курганів, на Хортиці біля скелі Совутиної було їх городище. Як звали цей народ? А) Сармати; Б) Кіммерійці; В) **Скіфи**; (*У 513 році до н. е. перський цар Дарій I розпочав похід у Скіфію з метою її включення в Перську імперію. Завдяки тактиці "випаленої землі" скіфи зуміли уникнути зіткнень, і перській армії довелось повертатись, так і не приєднавши Скіфію до своїх володінь*);
5. Існує легенда, що на Хортиці загинув один з київських князів. Хто це був? А) Ярослав; Б) **Святослав**; В) Ігор; (*Згідно з легендою, у 972 р. у сутичці з печенігами тут загинув князь Святослав. Книга "Острів Хортиця"*);
6. Як називається давньоруське поселення у південній частині Хортиці, згадуване у літописах XII і XIII ст.? У роки, коли посаду Генерального директора Національного заповідника "Хортиця" обіймав К. І. Сушко, там був збудований меморіально-туристичний комплекс. А) **Протовче**; Б) Мала Хортиця; В) Крайська переправа; (*Книга "Острів Хортиця"*);
7. Назвіть музей під відкритим небом, розташований на найвищій точці острова Хортиця, де були реконструйовані кургани та зібрана велика кількість історичних пам'яток: кам'яні скульптури, стели, козацькі хрести, жорна. Ініціатором створення

музею був К. І. Сушко. А) **Скіфський стан**; Б) Савур-Могила; В) Кам'яна могила; (Книга "Хортиця. Острів святилиць");

8. У середині XVI ст. на о. Байда, поблизу Хортиці, побудував свою фортецю польсько-литовський магнат і князь, якому присвячена одна з книг К. Сушка. Як його ім'я? А) Богдан Хмельницький; Б) **Дмитро Вишневецький**; В) Іван Брюховецький; (Книга "Князь Дмитро Вишневецький та інше");

9. У 1736-1739 рр. Росія воювала з іншою державою за вихід до Чорного моря. Багато кораблів, які стояли біля о. Хортиця під час суворої зимівлі російської армії, були затоплені. Деякі з них потім були знайдені археологами і підняті з дна Дніпра. З часів тієї війни на Хортиці залишилися укріплення та редути. З якою країною тоді воювала Росія? А) Австрія; Б) Болгарія; В) **Туреччина**; (Книга "Острів Хортиця");

10. Яка тварина у новелі К. Сушка "Шлях в один кінець", що увійшла у книгу "Двоє серед тиші", рухалася углиб острова, щоб відкласти там яйця? А) Фазан; Б) **Черепиха**; В) Змія;

11. У новелі "Біля осокору" з книги "Двоє серед тиші" людина сиділа кілька годин на дереві у плавнях Хортиці, щоб сфотографувати цю тварину. Кого ж їй вдалося сфотографувати? А) **Лисицю**; Б) Ведмедя; В) Вовка;

12. Новела "Сусідка" із книги "Двоє серед тиші" розповідає про тварину – ровесника динозаврів, яка живе на Землі 200 млн. років, у довжину має 20-25 см і у разі небезпеки може відкинути свій хвіст. Хто ця тварина? А) Змія; Б) Сова; В) **Ящірка**;

13. Який відомий український поет відвідав Хортицю у 1843 році? Його іменем названий туристичний маршрут – стежка, вздовж якої стоять гранітні стели з його віршами. Маршрут створений за часів керівництва Національним заповідником "Хортиця" Костянтином Сушком. А) Іван Котляревський; Б) Іван Франко; В) **Тарас Шевченко**; (Книга "Острів Хортиця");

14. Як називалися вимерлі дикі коні маленького зросту, які жили в наших степах до початку XX ст.? Про них розповідає один з нарисів книги К. Сушка "Тени забутих городів". А) **Тарпани**; Б) Мустанги; В) Коні Пржевальського;

15. Як називалися представники протестантської церкви, за походженням голландці, але у нас їх називали німцями, які жили з кінця XVIII до початку XX ст. на о. Хортиця та у м. Олександрівськ, та залишили по собі багато архітектурних пам'яток. А) Лютерани; Б) **Меноніти**; В) Баптисти; (Книга "Острів Хортиця");

16. На Хортиці мешкають приблизно 150 видів птахів. Один з них, який занесений до Червоної книги України, буває на Хортиці тільки прольотом. Який це птах? А) **Орлан-білохвіст**; Б) Сова; В) Жайворонок; (Книга "Острів Хортиця");

17. В Україні ці дерева вважаються символом могутності та довговічності, оберегом нашого народу. На Хортиці їх здавна було багато. Їм присвячена одна з книг К. Сушка. Що це за дерева? А) Тополі; Б) Сосни; В) **Дуби**; (Книга "Звідкіль на Хортиці дуби?");

18. На Хортиці є один-єдиний курган, який має ім'я, і знаходиться він поблизу меморіально-туристичного комплексу "Скіфський Стан", на найвищій точці острова

Хортиця. Як він називається? А) Чорна могила; Б) **Зорова могила**; В) Турецька могила; (Книга "Хортиця. Острів святилиць");

Підводяться підсумки змагання та нагороджуються переможці.

Бібліографія

Твори

Сушко, К. І. Бентежна Хортиця: Чи зможе Україна врятувати найдивовижніше із своїх чудес / К. І. Сушко. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2008. – 602 с.

Сушко, К. И. В степи заповідної / К. И. Сушко. – Киев : Урожай, 1988. – 157 с. : іл.

Сушко, К. І. Вітер – на крила. Розповіді про вітряки України / К. І. Сушко. – Запоріжжя : Видавець, 1994. – 96 с. : іл.

Сушко, К. І. Віщій Степ / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. – 256 с. : іл.

Сушко, К. І. Двоє серед тиші / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Поліграф, 2002. – 64 с.

Сушко, К. І. Дев'ять молитов у серпні / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Поліграф, 2006. – 156 с. : іл.

Сушко, К. І. Заворожений острів / К. І. Сушко. – Нікополь : ТОВ "Принтхаус "Римм", 2016. – 102 с. : іл.

Сушко, К. І. Закодований час: замальовки, етюди, новели, оповідання / К. І. Сушко. – Нікополь : ТОВ "Принтхаус "Римм", 2014. – 92 с.

Сушко, К. И. Заповедное Запорожье / К. И. Сушко, Г.Е. Литневский. – Днепропетровск : Промінь, 1981. – 135 с.

Сушко, К. І. Звідкіль на Хортиці дуби? / К. І. Сушко. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2020. – 40 с.

Сушко, К. І. Зелений Мій Дім / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Поліграф, 2008. – 132 с.

Сушко, К. І. Інспектор Хорс / К. І. Сушко. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2010. – 284 с.

Сушко, К. І. Князь Дмитро Вишневецький та інше / К. І. Сушко. – Запоріжжя, 2009. – 48 с.

Сушко, К. І. Лови на Слові, або Чи легко бути читачем / К. І. Сушко. – Нікополь: ТОВ "Принтхаус "Римм", 2017. – 204 с.

Сушко, К. І. Людина й Острів. Хортиця – над усе! / К. І. Сушко. – Київ : Український пріоритет, 2018. – 256 с. : іл.

Сушко, К. І. Наодинці з Хортицею / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Поліграф, 2007. – 128 с. : іл.

Сушко, К. І. Острів Хортиця / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Дике поле, 2001. – 200 с. : іл.

Сушко, К. И. Поздня тропа : Рассказы, этюды, зарисовки / К. И. Сушко. – Днепропетровск : Промінь, 1989. – 189 с.

Сушко, К. І. Стежка на Хортиці : есе / К. І. Сушко. – Запоріжжя : Поліграф, 2004. – 72 с.

Сушко, К. И. Тени забытых городов / К. И. Сушко. – Запорожье: Полиграф, 2003. – 176 с. : ил.

Сушко, К. І. Terra Grata: земля жадана: повість-фейерія-памфлет / К. І. Сушко. – Запоріжжя : Дике Поле, 2017. – 120 с.

Сушко, К. І. трансМІСІЯ СЛОВА: Біялітературні поневіряння / К. І. Сушко. – Нікополь: ТОВ "Принтхаус "Римм", 2016. – 340 с.

Сушко, К. І. У згонах: начерки життєпису одного села в контексті історії Таврії / К. І. Сушко. – Нікополь: ТОВ "Принтхаус "Римм", 2014. – 380 с.

Сушко, К. И. Хортица открывает тайны : п'ятдесят епізодів из жизни легендарного острова / К. Сушко. – Запорожье : Днепровский металлург, 2000. – 108 с.

Сушко, К. І. Хортиця. Острів святилиц / К. І. Сушко. – Дніпропетровськ : Типографія "Україна", 2013. – 148 с.

Сушко, К. І. Я выбираю Хортицю : роман-осягнення / К. І. Сушко. – Запоріжжя: Поліграф, 2004. – 364 с. : іл.

Публікації у періодичних виданнях

Сушко, К. Дорога до Хортиці : Миколі Лиходідові минуло б 70... / К. Сушко // Літературна Україна. – 2010. – № 44. – 2 грудня. – С. 4.

Сушко К. Звитяги і муки Хортиці : [про минуле та сьогодення Національного заповідника "Хортиця"] / К. Сушко // Літературна Україна. – 2015. – 1 жовтня. – С. 1, 14–15.

Сушко, К. Земля і мова Віктора Чабаненка / К. Сушко // Слово Просвіти. – 2011. – № 11. – 17-23 березня. – С. 8.

Сушко, К. "Зробили море людям на горе" / К. Сушко // Слово Просвіти. – 2014. – № 3. – 23-29 січня. – С. 12-13.

Сушко, К. Серед книг і "книг" / К. Сушко // Слово Просвіти. – 2016. – № 40. – 6-12 жовтня. – С. 7.

Сушко, К. "Так склалося історично" : роздуми навколо топонімічної ситуації у Північній Таврії і не лише там / К. Сушко // Слово Просвіти. – 2013. – № 13. – 28 берез. – 3 квіт. – С. 5.

Сушко, К. Хортиця – Храм просто неба : відкритий лист Президентіві України Володимирі Зеленському / К. Сушко // Слово Просвіти. – 2019. – № 40. – 3-9 жовт. – С. 12.

Сушко, К. І. "Якби ж!.. / Отож..." : [уривки з книги] / К. Сушко // Українська літературна газета. – 2021. – № 10. – С. 3.

Література про життя та творчість

Гаев, Ю. И один в Бабино воин. История с географией / Ю. Гаев / МИГ. – 2013. – № 34. – 22 августа.

Кушнерюк, Ю. Проза К. Сушка : жанрові параметри та творчі стратегії / Ю. Кушнерюк // Вісник ЗНУ. Філологічні науки. – 2013. – № 3. – С. 108-112.

Московцева, В. Величний Храм... просто неба : [про книгу К. Сушка "Хортиця. Острів святилищ"] / В. Московцева // Запорізька правда. – 2013. – № 34. – 23 березня. – С. 4.

Пащенко, М. Людина й острів : [до 70-річчя К. Сушка] / М. Пащенко // МИГ. – 2016. – № 40. – 6 октября. – С. 33.

Пащенко, М. Костянтин Сушко: "Свого часу людство повернуло не туди" / М. Пащенко // Слово Просвіти. – 2011. – № 18. – 5-11 травня. – С. 13.

Сосницький, Л. Хортиця свята і нещасна : [про книгу К. Сушка "Хортиця. Острів святилищ"] / Л. Сосницький // Голос України. – 2013. – № 69. – 10 квітня. – С. 14.

Ткаченко, О. За чим (ким) ганявся Дарій по Скіфії? : [інтерв'ю з К. Сушком про його книгу "Ойкумена"] / О. Ткаченко // Чорноморські новини. – 2012. – № 59. – 2 серпня.

Чегорка, П. Невгамовний газетяр-краєзнавець-письменник Костянтин Сушко не повторився у жодній зі своїх майже 30 книжок / П. Чегорка // День. – 2016. – № 190-191. – 21-22 жовтня. – С. 13.

Чуприна А. Хортиця: храм под открытым небом : [презентація книги К. Сушко "Хортиця. Острів святилищ"] / А. Чуприна // МИГ. – 2013. – № 12. – 21 марта. – С. 56.

Шершень О. Залюблений у рідний край / О. Шершень // Рідний край. – 2016. – № 24. – 17 червня.

Юрик, П. Євшан-зілля від Костянтина Сушка : [про книгу "У згонах"] / П. Юрик // Українська літературна газета. – 2014. – № 20. – 10 жовтня. – С. 18.

Електронні ресурси

СУШКО Костянтин – Письменницький портал Пилипа Юрика

<https://pilipyurik.com/literatory-zaporizha/421-sushko?showall=1&start=0>

Пестрікова О. М. Віртуальний краєзнавчий вояж "Чудеса Запорізького краю. Острів Хортиця або Сучасник, який оспівав Хортицю"

<https://vseosvita.ua/library/virtualnij-kraeznavcij-voaz-cudesa-zaporizkogo-krau-ostriv-hortica-274490.html>

Урок "К.Сушко. Оповідання "Буря". Уроки доброти і милосердя"

<https://vseosvita.ua/library/urok-ksusko-opovidanna-buran-uroki-dobroti-i-miloserda-205094.html>

Костянтин Сушко "Розтерзаний двір" : Із повісті "Зелений Мій Дім"

<https://nspu.com.ua/novini/kostyantyn-sushko-rozterzaniy-dvir/>

Комунальний заклад "Запорізька обласна
бібліотека для дітей "Юний читач"
Запорізької обласної ради

69006

м. Запоріжжя,

вул. В. Лобановського, 14

Телефони: (061) 236-85-62

236-85-63

236-86-27

236-86-49

Факс: (061) 236-85-62

Електронна пошта: zobd@ukr.net

Сайт: www.zobd.zp.ua